

Ribagorça: on es veu *TRENCIARE; i a Calaceit en una forma *TRUCIARE ja una mica llatinitzant.

En definitiva, doncs, queda ben establert no sols que *trencar/tranchar*, i el cast. ant. *trançar*, són mots pre-romans, sinó certament indoeuropeus (és sabut que una inicial *tr-* no existia en les llengües pre-indoeuropees d'Espanya). És cert que en indoeuropeu aquesta arrel no és pas peculiar del cèltic: també el ll. *truncare* 'escapar, truncar' i el germ. *thriban/thringan* 'estrènyer, empènyer' vénen d'aquesta arrel; per més que la forma fonètica que hi ha revestit les eliminen d'aquesta etimologia.

Però aquí intervé un nou factor cabdal. També està ben representada en bàltic, i amb sentits i formes que s'acosten a les del cat.: lit. *triūkti* 'pegar violentament, copejar', *trinka* 'soc de tallar' (soc de carnisser etc., «Haublock»), *treñkti* 'pegar retrunyint' («dröhnend stossen»), *sutreñkti* 'trinjar, capolar', *itranka* 'tustada, topada' («Anstoss»), *trankūs* 'pedregós, sotraquejant' («hölperig»), pruss. ant. *pertrintan* 'endurit, embussat' («verstockt»; cf. Berneker, *Sla. Et. Wb.*, 229-230), lit. *trinkis* o *trinkjys* m. 'cop, topada' («Stoss, Schlag, Anstoss»), *Perkūno trinkis* 'espetec del tro' (pròpiament 'cop del déu Perkunas'. Bender, *Lithuanian Etym. Dict.*; Leskien, *Ablaut im Litauischen*, 25 352).

És visible l'herència indoeur. en tot el grup bàltic, no sols per la combinació amb els més coneguts prefixos de l'indoeuropeu comú, sinó per la regular apofonia indoeuropea que presenten. Podríem arribar fins a preguntar-nos si el tocari occid. *tranško* 'peccat' (cf. *snái trāṅko* «sündlos», pròpiament 'sense peccat', Krause, *Tocharisch*, p. 20) no aniria també amb aquesta família (ateses algunes de les accs. cèltiques o castellanés); si bé el caràcter ambigu de la *t-* en tocari (T, D o DH) fa possibles etimologies ben diferents, quant al tocari.

En definitiva, la gran vitalitat, i la semblança de les formes, en les llengües bàltiques, fan pensar que el nostre mot també podria ser sorotàptic. D'acord amb l'abundor de substrat cèltic a Castella, i tenint en compte la terminació *-io* de l'irlandès, fóra concebible que el *trançar* castellà vingui del cèltic, i el *trencar* cat.-oc. (junt amb el fr. i qui sap si àdhuc el port.) surtin més aviat del sorotàptic. O bé *trencar* vindria d'una branca cèltica distinta de la que ha donat el *TRANKĪO* carpeto-vevànic (> cast.), car també hi hagué el resultat EN en dialectes del cèltic continental.⁵ Les dades dels gladiadors no exclouen pas el sorotàptic, car és versemblant que les tribus d'aquest grup fornissin també molts presoners.

Aquest indicati i la presència vigorosa en el N. de França podria semblar que ens decantin cap al cèltic; però cal pensar en tot, i no oblidar la forta presència d'un primer, i més antic, substrat sorotàptic a Renània, demostrada per Weisgerber (*Rhen. Germ.-Celt.*); i d'altra banda, el fet gran i positiu que, entre aquestes dues branques indoeuropees, hi havia molt de lèxic en comú; i dialectes intermedis: com sembla haver-ho estat el lepòntic de la zona subalpina.

DERIV.: *Trenc* [1315]: «lo *trench* de Toÿr --- tenrà condret ---; emperò si tal *trench* o embarch hi esvenia que per si eleixs adobar no ho pogués, pot-y metre manobra ---» ross. a. 1315 (RLR xxx, 266, més text a III, 271b41), cf. «*trenc*: l'esboranc fet a una de les vores del rec per desviar-ne l'aigua cap a un altre rec: *fer el trenc* és 'obrir-lo', i *tapar el trenc* 'refer la vora del rec ---'», *CostManc.* II, § 438; doc. barceloní de 1427 (*Ardits* I, 253; text a SORTIR). «Alguna persona --- no dega --- entrar per los murs --- ne dega aquels travessar per *trenc* ni per altre loc» Perelló, a. 1341 (*BABL* XII, 41); «féu secudides de terratrèmol --- se féu un gran *trenc* de la terra per les montanyes de Bas»: fets de 1428 (Cròn. de Joan Buada, de St. Esteve de Bas, c. 1480, Villanueva, *Vi. Lit.* XIV, 301).

«Al *trench*», JRoig, *Spill*, 7408, crec part de la ciutat de Val., potser prop del Mercat Nou, llavors aquí el convent de la Magdalena (v. 7322, amb nota de Chabàs). «El carrer del *Trenc* en València --- des de immemorial se destinà a la venda de saladeries o saladeres de carn y peix», MGadea (*T. del Xè* II, 144). També valencià rústic: «Per la peyta deguda l'any propassat, per raó del *trenc* de la séquia de Matada» Cullera, a. 1557 (Barcel., *Minorias Islám. P. Val.*, p. 374); «Lo *tòrcer* de la boca, o los *trencs* que s fan en la cara, en lo riure: rictus», OPou (*TbPu.*, 247).

En l'ús actual es destaca literàriament, sobretot la locució que expressa el començament del dia: «Corrents, corrents, passant ermosts y selves, / me trop a un pla y, adormideta, caic: / allí 'm despert y veig, al *trenc* de l'alba, / prats tots florits, y arbres y casals», MilàF (*Esperansa*, v. 15, *O. Cat.*, 320); «los tells, que 'l bes de l'ayre fa remoure, / flors nevades y rosses deixan ploure, / que cullen, a *trenc d'alba*, les nines de Castell»; «com rusc al *trenc de dia*, la dansa se remou / --- / los peus dels sardanistes prenen ales / y al sol de l'alegria tota ànima 's desclou», *Canigó* I, 16d, 22c. I el *trenc de l'airecel*: «Al Sant Llop d'Horsavinyà, / amb el polze de tità / persigneu a tot lo món: / des de dalt del campanar, / en el *trenc* de l'horizont!», Coromines (*Pigmalió* XXI, *O. C.*, 218).

Entre els diversos usos orals moderns. *Trenc* 'tall cutani pregon que es fa amb una pedra, amb una arma': un *trénj* Bna. (me'n vaig fer un en el front jugant en caure d'un tricicle el 1908, amb cicatriu tornada séc que encara es veu); un *trénj* Areu de Vall Ferrera (1933); 'l'esvoranc fet en un marge o parat seca, per una ensulsiada' CpTarr., Emp. (*CostManc.* II, p. 109); 'la ratlla del pantaló' val. (EValor, 1950); maestr. 'portell de muntanya': des de Morella es veuen dues serretes separades pel *trénj de Calbo* (1961); eiv. «rendija, grieta» (PzCabr.; JnCastelló, *Rond. Eiv.*, 45, veg. *desempallencar*); loc. mall. *esser per mal trenc*: «sa malaltia fou per mal *trenc*, i dia 7 de setembre --- el bon Jesús el mos va prendre», AMAlcover (BDLC VII, 363). *Estrenc* a Sta. Eulàlia és l'indret on la séquia surt de l'únic riu eivissenc (1963).

Trenca [S. xv, còdex mall. Çagarriga] en l'acc. 'lloc on es trenca la calçada d'una séquia', que és també el